

Souvětí

Významové poměry mezi větami v souvětí

(platí i o významových poměrech mezi několikanásobnými větnými členy)

Souvětí - souřadné = obsahuje jen 2 a více VH, libovolný počet VV
- podřadné = obsahuje jen 1 VH a libovolný počet VV (min. 1)

Věty spojeny čárkou (bezespoječně, asyndeticky), nebo pomocí spojky (syndeticky).

Mezi větami hlavními i vedlejšími stejného řádu rozlišujeme tyto významové (obsahové) poměry:

- a) **slučovací +**: obsahy vět jsou významově rovnocenné, věty prostě přiřazované
spojovací výrazy: **a, i, ani, nebo, jednak – jednak, hned – hned, dílem – dílem aj.**
např. *Setmělo se, zvedl se vítr a v dálce bylo slyšet hřmění.*
On to ani neprozradí, ani se k tomu neodhodlá.
- b) **stupňovací** $\lrcorner$: obsah jedné věty je závažnější než obsah druhé věty
spojovací výrazy: **ba, ba dokonce, ba i, ale i, nejen – ale i, nejen – nýbrž i**
např. *Nevěřili mu, ba dokonce ho pokládali za lháře.*
- c) **odporovací x**: obsah jedné věty popírá obsah druhé věty, je s ním v nesouladu, nebo ho omezuje
spojovací výrazy: **ale, avšak, však, leč, nýbrž, nicméně, jenže, ale zato, a, sice – ale, a přitom, a přece aj.**
např. *Nešli jsme podél potoka, ale dali jsme se lesní cestou.*
Bylo těžké najít nocleh, a našli jsme ho přece / ale našli jsme ho přece/ našli jsme ho však přece.
- d) **vylučovací ~**: obsahy obou vět nemohou platit současně, platí kterákoli, ale jen jedna z nich, vzájemně se vylučují
spojovací výrazy: **nebo, anebo, buď – anebo, buď – buď**
např. *Buď se uč, nebo mi pojd' pomoci.*
- e) **důvodový/příčinný <–**: druhá věta vyjadřuje příčinu, důvod, vysvětlení obsahu věty první
spojovací výrazy: **neboť, vždyť, totiž**
např. *Byla jsem zoufalá, neboť se mi nic nedařilo.*
- f) **důsledkový →**: druhá věta vyjadřuje to, co vyplývá z obsahu věty první
spojovací výrazy: **proto, a proto, tedy, tudíž, tak, a tak**
např. *Nic se mi nedařilo, a proto jsem byla zoufalá.*
- g) **vysvětlovací II**: druhá věta je vysvětlením věty první
spojovací výrazy: **tj. (tj.), a to, totiž, vždyť, však, to**
např. *Domácnost vedla nehospodárně, tj. málo šetřila.*
Žije v malém domku po rodičích, on ho totiž zdědil.
Ozvala se rána, to pytlák vystřelil na vysokou.

Pozn.: Čárka se nepíše pouze před spojkami **a, i, ani, nebo, či** ve významu slučovacím!

Druhy vět vedlejších

Věty vedlejší jsou **spojkové** a **vztažné**. Spojky nejsou větnými členy, vztažná zájmena a příslovce jsou větnými členy. Tzv. odkazovací slova nepokládáme za větný člen.

Druhy vět vedlejších:

- a) **podmětná**: vyjadřuje podmět věty řídicí, ptáme se na ni 1. pádem spojovací výrazy např. **že, aby, kdyby, kdo, co, ...**
např. *Kdo lyžuje, rád jezdí na hory.*
Potěšilo mě, že si na mě vzpomněl.
Není mi známo, kdy přijde.
- b) **přísudková**: vyjadřuje jmenou část přísudku slovesně-jmenného, vyskytuje se zřídka např. *Obloha byla, jako by ji vymetl.* (= jako vymetená)
Náš dědeček byl z těch, kdo šířili osvětu po venkově. (= byl šířitelem)
- c) **přívlastková**: vyjadřuje přísudek věty řídicí, ptáme se na ni jaký, který čím spojovací výrazy např. **který, jenž, kde, kam, kdy, aby, že, ...**
např. *Znám hodně lidí, kteří sbírají známky.*
Zavolali ho ve chvíli, kdy usnul.
Lákala ho představa, že by mohl vyniknout.
Na konci dopisu stála prosba, aby babička přijela.
- d) **předmětná**: vyjadřuje předmět věty řídicí, ptáme se na ni pádovými otázkami kromě 1. a 5. pádu spojovací výrazy např. **že, aby, ...**
např. *Vzkázal, že máme hned přijít.*
Řekni mi, kde se sejdem.
- e) **přísluvečná**: vyjadřuje různé okolnosti děje věty řídicí
časová (když, až, jakmile, jen, sotva, sotvaže, zatímco, dříve (než), kdykoli, ...)
např. *Kdykoli jsem mu volal, zastihl jsem jej v práci.*
místní
např. *Vrátil se tam, odkud přišel.*
způsobová – způsobu, míry, prostředku, zřetele, přirovnávací, účinková, omezovací (jak, co, že, jako, jak – tak, ledaže, ...)
např. *Jak se do lesa volá, tak se z něho ozývá.*
Vykonával práci, jak nejlépe uměl.
Měla tak zmrzlé ruce, že nic necítila.
příčinná (důvodová) (že, protože, poněvadž, jelikož, ...)
např. *Jsi hodná, že jsi na mě nezapomněla.*
Protože jsi přišel do školy opět pozdě, dostaneš důtku.
účelová (aby)
např. *Přišel k nám domů, aby mi pomohl zpracovat domácí úkol.*
podmínková (jestliže, -li, kdyby, když, jestli, pokud, ...)
např. *Bude-li pršet, půjdeme cvičit do tělocvičny.*
přípustková (ač, ačkoliv, třebas, třeba(že), přestože, i když, i kdyby, byť, jakkoli)
např. *Třebaže jsem ho na jeho omyl několikrát upozorňovala, prosadil si svou.*
- f) **doplňková**: vyjadřuje doplněk věty řídicí, závisí na podmětu i přísudku věty řídicí spojovací výrazy: jak, jako
např. *Vzpomínám na otce, jak rád četl knížky.*
Připadal si, jako by se octl v pohádce.

Vedlejší věty nelze mechanicky určovat podle jejich spojovacích výrazů!
Pozor na nepravé vedlejší věty!